

Велимир Петров

Мамин поменик

Първа част

Майка ми Люба (1903–1976) беше потомствена русенка от Римско време – както обичам да афиширам и себе си; щото архивите от по-далечни времена са избелели и направо нечетливи. То си ни е имало и дос-та преди това – не сме паднали от небето я!

Като се залежа, лампата ѝ светеше до зори – четеше или си разглеждаше снимките. Ако сме вечеряли другаде, колкото и късно да беше, се отбивах в стаята ѝ, да си поприказваме.

– Не пий, сине, майка! Какви хубави очички имаш – като си пил, стават ми чужди и мътни. Пази си здравенцето, че като го загубиш – лошо!

– Маме, маминке! Татко като не пиеше... – се оправдавах непохватно – художническа работа! С пийването ставаме по-искрени и атмосферата...

С тях се получи като в приказката: На една болна жена – мъжът ѝ почина! През май седемдесет и първа Мама откри бучка в гърдата си; Мишо (доц. М. Михайлов, наш приятел) я оперира. За сигурност изчистил много лимфни възли и пътища, цели мускулни групи.

Операцията беше тежка, но Мама живя още пет години, а Татко почина същата есен от грип и бронхопневмония. Последните месеци костите ѝ бяха станали като вафли, но мисълта ѝ – свежа и непокътната – два дни преди кризата ни издекламира прочувствено, на руски, цялото писмо на Татяна до Онегин. Премисляше живота си:

– Кога свърши, пустият му живот, не усетих! Докато се ожена – пак иди-дойди... дълго беше. Училище, приятелките; виж – много се имахме с Петя, Зарка, Вичето – имаш ги като родни лели. С мама бяхме като приятелки. Тя ме караше да съм все отпреде. Да съм с вуйчо ти наравно. Криеше от баща ми някои работи. Той беше суров човек. Неграмотен. Имаше дюкян – бакалия, тука на Кея, след Омуртаг. Но основно си беше земеделец. Дворът ни беше голям, стигаше долу до Дунава; там имахме един голям шуплест камък, сигурно го помниш, дълго се търкаляше из двора – наливахме дунавска вода, отдолу изтичаше като горнобанска. Дамове, коне, каруци, селски инвентар. Мотаха се чираци. Целият Русе беше такъв. Дядо ти Марин – бая избухлив, но бързо му минаваше. Прекалено честен, затова го обичаха и уважаваха. Баба ти Туцка му знаеше табиятите и поддържаше равновесието въкъщи. Тя е учила и

горните класове и въртеше сметките на дядо ти, а те бяха сложни. Имаше земи в тутраканско, минаха в румънско, после пак се върнаха... Покрай вуйчо ти Васил станах социалистка. Събирахме се, пеехме, танцувахме балет – виждал си снимките ми в Музея: балетна продукция послучай годишнина на Роза Люксембург и Карл Либкнехт. Бяхме се харесали с ей този тука (знаех снимката отдавна: черноок, с буен перчем) Иван Каменов – голям комунист! Като му загатнах чувствата си (в писмо – като Татяна) и той с писмо – колко ме обичал, но нямал право да ми проваля живота, бил се отдал на идеята, пътят му бил на професионален революционер, с рисковете на нелегален, затвори, че и по-лошо... Само след година се ожени за най-богатата мома, мелничарска дъщеря – на класовия си враг. После и от други примери ми стана ясно какви демагози са комунистите – едно си приказват... друго вършат. Нали видяхме след Девети, как опорочиха идеята! От нас, с татко ти, не стана партийци, не е това, което мечтаехме... Е, дадох сили и време в женското движение; докато беше като „Славянка“ – добре, но после го политизирах, лепнаха към българо-съветското и замря. Та, майка, като се омъжих – беше топъл ноември, също пролет; изнесохме масите на двора... гости, гости, подаръци... после даскалувания по селата, изпуснах първото си дете, така и не разбрах какво е... после брат ти... после ти... от бременността с тебе ми отидоха зъбите, а и получих едно изсипване, влоши се на стари години... И докато се обърна... животът минал...

– Маме, Маминке, защо ме караш да се чувствам виновен! Без да искам! – смея се малко насила.

– Само така си приказвам... Нали съм ти показвала, че имах трета цицка – мъничко зърно, като ви кърмех, пушаше мляко. Там се появи бучката! Твоят Мишо май сбърка, че ми отрязва крилцето; я виж, пет години вече – няма нищо(!) Сега тегля от ревматизма! – ме поглежда Мама изпитателно. Познавам този поглед от дете – да види по изрза ми, дали не я лъжа. Печеля време:

– Значи е сполучлива операцията; не напразно толкова надълбоко ряза...

– Не ми ги разправяй такива! Знам аз – няма амнистия, има отлагане; от пет жени в стаята, само аз съм още жива. Каж ми – май не беше рак, излъгали са се? Поне ме излъжи.

– Знаеш, че никога не съм те лъгал; рак беше, но при младите, младият рак действа бързо и докато се разбере, вече е късно. При възрастните се развива бавно и навреме се вземат ефикасни мерки...

Дано и на мен да има кой да ми каже, като му дойде времето. Мама

някак се стегна:

– Знам, аз! Като малка, гледам отдалеко нещо блести, слънчевите лъчи се кръстосват, викам си – диамант! Знам, че е стъкло, дори видях като се счупи, но – илюзия, да я поддържам още миг, поне. И това... хем си знам, вдетинявам се. Хайде да спим вече, че се уморих. И ти ще ставаш рано... Недей да пиеш, майка, пази се!

Най-добрата доброта беше леля ми Ружа, наричана Дода – сферична, с главата на Жан Габен и неподходящо тънки крака, от които непрекъснато страдаше и оплакваше. Като вървеше, се кандилкаше налявно-надясно; казваше за себе си: търкулнал се картоф, с две клечки в дирника. По лозницата и киселата ябълка за оцет висяха шишета и шишетии с разни илачи за мазане на пусти-опустели крачуни... На първо място конски кестени в гас. Стоеше с часове на парещия плочник, запършила поли на слънце, широко разтворила болезнени нозе и маже ли, маже и разтрива. По детски напласена от гръмотевици се криеше от Божието наказание в тъмния килер, затиснала глава с две възглавници.

Знаеха я в Русе като Разградлийката, а в Разград – Русчуклийката, щото там беше женена повторно. Прекалено набожна, изгоряла за попски син, оказал се женкар, комарджия и пияница. Избягала навреме. Добри съседы я сватосали за свако Стефан, с когото си бяха лика-прилика.

Свако Стефан беше красив за възрастта си мъж, с бяло лице и правилни черти. От първата си жена има три дъщери, които обичам повече от родни братовчедки. Леля ми ги доотглежда с цялата си любов, на която е способна. Свако, като търговец на манифактура, държеше дюкян от три помещения – на търговската улица до Момина чешма. По търговски дела в София скочил забързан и в движение от трамвая и получава стръскване, от което ослепява прогресивно – отлепяне на ретината. До края на живота му го залъгваха, че уж още не били узрели очите за операция; то и медицината ни беше на такова ниво. Като сляп, след Девети му оставиха едното помещение от дюкяна. През следвоенната гладория ме изпращаха за подсилване през ваканциите, а и да му помагам. Водех го за ръка и гледах да не откраднат нещо. То какво ли имаше: селски копринени кърпи за глава, два вида – баръши и чембери, ибришимчета конци, игли, сапунчета за шивашко чертане, изкуствени цветя за сватбари, от познатата ми вече Цветарска индустрия на художниците Димитър и Катя Диолеви; имаше и изостанали отпреди войната кюлоти, бархети и импримета. Срещу Свако беше дюкяна за кожарски изделия на Злати Еленски, за когото се говореше, че се откупил от комунистите с три те-некии злато. Преселиха се в Русе, да не объркат живота на сина си

Данчо. Имаше калпакчия, кундурджия, кафене. Отивахме на работа към осем, в пазарен ден и по-рано. Свако дълго отключваше пъргавите пружинени ролетки с ключ, закрепен здраво към колана му с красив синджир. Всички дюкяни имаха такива ролетки, навиващи се горе във витрината. Издърпвах се със замах и нарочен прът с кука. Премитах символно – от вечерта всичко беше оставено изрядно. Премитането е обезателно отвън навътре – да кани мъщериите; обратното означава, че ги пъдиш; с бардука пръсках, както и отпред – за освежаване. Минаваше вестникарчето; Свако преглеждаше няколко вестника, с помоща на огромна лупа, залепил нос в стъклото – фокусното разстояние все не му достигаше. Мъчителна гледка! (Лупата – толкова мощна, че и в облачни дни палех хартия.) Нито веднъж не ми даде да му чета, колкото и да го молах. Да не бил сляп, казваше и добавяше... съвсем! Виждал нещо периферно. Съдеха Никола Петков. Свако размахваше „Зелено знаме“ към комшиите: Голя-я-яма гре-шка-а-а! След десет минаваше чирачето от кафенето, с триетажна, месингова, висяща на кука табла. За Свако – тежко, таатлъ кафе, за мене бяло сладко в чаша вода или лимонада. Като нямаше посетители и ми доскучаеше, вземах градски отпуск и обикалях пазара около джамията, зяпах витрините по чаршията. Познавах Разград по-добре от Русе – по-малък, а и съвпадале с ваканциите ми.

Къщата им беше накрая на улица Паркова до самия парк. Отреща – Гимназията и басейн – какврто няхаме още в Русе, ако не броим Дунава! Паркът беше гордостта на града и знаех всяко дърво и алея. Там преживях и първото си поражение – изядох пердаха от едно момче, наистина – по-голямо; трябваше, с уста пълни с пясък, да изрека позорното предавам се. Голям резил! Дълго плаках от яд. Както става нормално между момчета, сприятелихме се. Оказа се, че момчето са две момчета, близнаци, Асен и Сашо и ги разпознавах по една бемка над носа. Както си клатехме краката от високия зид на басейна, една силна ръка ме хвана за босото ходило – на височината на главата на красив рус атлет.

– Защо се риташ, бе юнак? Счупи ми алаброса!

Преди да разбере шегата-закачка, го познах: Никола Бойчанов – звездата от Цирка на Лазар Добрич. Счачаше с рибен скок в кръг от ножове. В Русе циркът беше до дома, зад Халите и дечурлигата не пропускахме представление, промъкнали се под платнището. Завиждахме на чергарския им живот, знаехме по нещо за всеки от тях.

– Ние май се знаем с тебе; кажи къде можем да оставим малко реквизит. Ще играем в киното.

– Курникът на леля ми е без квартиранти, но и киното няма платнища за промъкване!

С официалните гратиси не се наложи да се промъквам. Бойчанов си беше страхотен и като още съвсем млад. Предстояха му световните успехи във всички дялове на цирковата акробатика.

Стена до стена с въпросния курник (без квартиранти) беше къщата на д-р Дяков, а от другата страна на двора – на д-р Александров, който се изсели в София. Съжелявах, щото имаше деца, на възраст между мене и брат ми – Сашо и Лиляна. След години четохме от нея – а гледахме и филм по книгата ѝ – за Родопите, където е учителствувала.

Дворът беше с метър по-висок от улицата и с овошки, като на най-високата имах наблюдателница. Леля Дода ме глезеше, не чух и един укор, ако и да правех доста бели. Само ще рече: Боже, Божкеее, горката ми сестрица, как се оправя с две момчета! Това действаше по-ефикасно от пердах. Свако ще рече: Хайде сега, за наказание, ще пръскаме лозето! Какво ти наказание, аз много го обичах, това наказание: вземаше ме на чуш, обвинил с ръце врата му, с десния ми крак помпеше като с лозарска пръскачка, а с левия – пръскаше асмалъка. Старателно обикаляхме, да не остане нещо ненапръскано. Шарех с ръка по него – някъде беше скрито шоколадче, колкото джобно гребенче. Целувах го по четината на темето и се уединявах с гребенчето. Каква усмивка имаше този мой свако, настанила се във всички фибри на незрящото му лице! Тази усмивка го спохождаше и когато му завързваха голямата, колосана, снежно-бяла кърпа – да не се капе при хранене; и следобед, по кафено време, затананикъл специална песничка-шифър, адресирана към леля ми – да слага джезвето. Носеше поплинени ризи, купувани на дузини, с широки и дълги ръкави, стегнати в лактите с червен ластик. Червени бяха и широките тиранти с жълти заврънкулки.

Избата им беше много дълбока, със стръмна стълба; доста трудно избутвах динята за десерта – от стъпало на стъпало. Свако винаги я режеше сам, опипом. Хайде, познайте сега жълта или червена е! Винаги познавах, подличко издълбал проучвателното си триъгълниче...

В дъждовни дни и вечер до късно четях книгите на братовчедките. В Романът на три сърца от Джек Лондон открих старателно опакована във восъчна хартийка от бръснарско ножче, сребърна монетка от два-сет лева, колкото струваше едно кино – за деца, в партера. Съобщих за откритието си, не направи никому впечатление и с чиста съвест гледах Зигмунд Колосовски – разузнавач, декизирац се със сто лица, неуловим и неотразим.

Голямата ми братовчедка Мария, вече мома за женене, ме е възприела от Светия купел и заслужено е добила званието Кънчи Марчи. Красива като икона, и сега – около осемдесетте, впечатлява със свежите си и благородни черти на Мадоната с младенеца. Радва се на деца, внуци, вече – и правнуче. Като гледам в огледалото, се чудя и не мога да се начудя – как тази фина жена ме е възприела от светия купел! Не съм ли й бил... малко тежичък! Ще я питам. Мъжът ѝ – чичо Генчо, живя дълго и достойно; навремето се шегуваше: уж учил в Прага за Магистър-фармацевт, пък станал аптекар...

Децата им Нелю и Руми, мои почти връстници, завъдиха челяд, а и челядта им завъжда челяд... С Нелю наскоро се преоткрехме, като сродни души, любители на хумора, чат-пат си кореспондираме, да наваксаме пропуснатите десетилетия – животът е пред нас. Нелю като инженер-химик в Пеницилиновия – срещу малка заплата измисля скъпи лекарства; жена му – Сребра е симпатична учителка по химия, (котаракът Пушо е стажант-химик); шерката – женена в Гренобъл; синът – и той гледал през крив макарон (щото работел в италианска фирма) към чужбинско.

Средната ми братовчедка Надежда, по мъж Църковска, стана русенка – кажи-речи още като ученичка. Все си намираше повод да прескочи до Русе, разбира се у дома. Мама много ги обичаше и трите, нали си нямаше момиченце. Гледал съм Надурчето в захлас – толкова красива, нежна, фина, почти прозрачна; усмивката ѝ още по-чаровна от едно приятно-криво зъбче, което си го носи и досега. Досега си поддържа и звънливия, гръден глас и навика да те държи за лакътя докато ти говори, значи – само на тебе. Чаровница! Като по-голяма с около седемнайсет го-дини, като дете ми пъхваше тайно в шепата стиска книжни двайсетачки – за кино.

Любимо място на русенци бе Ловния парк, сега там е Психото и вече не е толкова чак любимо. Имаше голям дансинг, в средата с побит много висок стълб с орнаменти и силни лампи, подарък от ловеца и богат собственик на кожухарска фабрика и магазин „Сибир“ – Минчо Султанов; свиреше Джаз-оркестър, маси на открито и закрито, както и туристически – сковани и вкопани дълги маси и пейки, за носещи си храна. Един облачен ден родата с камара провизии дебаркира чрез градския автобус в Парка, настани се по туристическите пейки и поръча тарга лимонади – бяхме (винаги!) в режим на следвоенни икономии. Вуйна Олга носеше огромни кюфтета от заешко-дивечово месо; помня – нахапах съчма и се пазарях да не го ям цялото. Мама носеше дроб-сърма в було, залята с яйчена паста.

Целта на мероприятиято – сгледа и годеж на Надя с едно офицерче, отговарящо на името Иванчо. Кое-що, тичах като щур из красивия парк, имаше едно ниско място пълно с костенурки; гледах ловни стрелби по асфалтови панички, хленчех за допълнителна лимонада... и съм изпуснал важни моменти. Работата се разсъхнала; после при домашния разбор подочух, че причината, уж, била – имал многобройни сестри и братя; досега не мога да намеря връзката, макар, че я подозирам; питах потерпевшата – прави се, че не помни. Може и да е така – аз пък си спомням, че джаз-оркестърът припяваше:

– Ела на остров Тринидат, къдет' лимоните цъфтят... а в клоните, маймуните – чешат си муцуните... – и лимонадата се лееше.

През лятото на 1947, в Разград, таман бях изкарал поредната си шарка – мама беше извикана по случая; и се люлеех вяло на саморъчно вързана люлка, още ми се виеше свят от слабост, като чух пощаджията да вика за телеграма. От някой си Васко, пристигащ след малко. Дадох ми тежка, сребърна монета от петдесет лева и болен-неболен ме изстрелях за букет свежи рози от градинаря на парка.

Сега, като гледам от дистанцията на годините, се виждам като ония мини-микрофончета, дето по-късно ги поставяха, къде ли не, в шпионските филми и около нас, в живия живот. Знаех за сватосването с Васко Църковски (чрез вуйчо й Наню) доста преди това, но не бях го виждал; знаех, че живее на Баба Тонка, срещу д-р Владимир Маринов – родата на вуйна ми Олга, по баща Диолева. С Владко-син – бяхме връстници, играехме и често се заглеждах в красивата къща, прозорците с жалози, масивната ограда от ковано орнаментирано желязо и гъсти чемшири. Васил Църковски бе по-масивен и по-красив от къщата си! Едър, хубав мъж, не в първа младост, учил строително инженерство в Германия преди войната, заедно с брат си Александър.

Александър Църковски, инженер, но свиреше на цигулка в Софийската филхармония. На няколко пъти опитал, при гастроли, да имигрира; накрая успя, но не можа да изтегли жена си Блажка и след години се разведах. Установи се в Германия: дипломата му оттам, приятелите му там, ожени се. Васил, като строителен инженер по скривалищата и на военна служба – полковник от Вътрешни войски към МВР, партиец, за да запази кариерата си, се отказа официално от брат си – такива бяха условията тогава. Като се обърнаха нещата... абе, не мога да ги приема тия работи!... Леля ми Дода имаше точни изрази за всичко, все ги цитирам при случаи – „Отрежи филия от самуна, па опитай я лепи подире обратно...“

Та, тогава изпразниха една стая, загъзуриха се сръчни кадъни по лъснатия с четка дъсчен под и скоростно ушиха юрганите и дюшеците за чеиза. Свако купи от Русе, от прочутите орехови спални с гардероб, шкафчета и прочие за фантастичната (за мене) сума – петдесет и пет хиляди лева. Колко кина можеха да се изгледат за тия пари! А Васко, така си го наричах от малък, ме научи да правя от салфетка не само параходче и солница, а и люлка, духало, заек, бебета и прочие сръчности – нали си беше строителен инженер. Все го помня да спазва режими, не пиеше, караше колело до пределна възраст; гръмогласен, шумен и забавен, сякаш сме от една кръв... Доста години след брака им, дори повече от доста, им се роди щерка – Мария, на свекървата, но за по-модерно – Мери. Живее с мъжа си в Канада; още не са прокопсали, но се надяват. Надя им беше цяла година на гости, през което време, защо ли, зетът все си търсел работа в Щатите и се върнал при жена си чак когато Надя се прибра в България. Някои зетьове са с характер! Сега кроят планове, как да прехвърлят паричната стойност на апартамента, (след като го продадат), в Канада; а къде ще живее Надурчето?!

Леля Мара Църковска беше образ и половина, близо два! Нейни черти съм вложил в героиня от разказа Петъчен салон. С аристократична осанка, маниери, контактна, самоиронизираща се, вече сбаберчена и както тя се определяше дърто куркузу. Винаги облечена в дантели, коприна, ръкавици до лактите, разнообразни шапки с воалетки. Гласът и беше школуван и много характерен – като коктейл от звънчета, чупещи се ледени висулки от капчуци и нещо ръждиво, всеки случай – младежки и немлъкваш. Лицето – като печена ябълка, но ябълка боядисана с руж по скулите, пудра и прочие тънкости. Много умна, забавна – поне докато непредозираше. Надя случи на свекърва!

Съпругът ѝ – генерал от запаса Георги Ваклинов Църковски, не съм го виждал, но знам за него доста от неговите ученици, после мои учители в Тех-ническото училище. Бил учител по безброй предмети: математика, български, немски, история, френски, физика... никой не можа да ми ги изброи точно. Веселяк, ексцентричен, духовит, написал е една книжка Весела история на България, за по-лесно усвояване на историята. Обичал учениците си и се държал нестандартно. Казвал: Видите ли кракът ми да се подава от вратата, лягате на чина и умирате! Пълна тишина, че ще хвърчат глави! Налагало се е да стои по няколко минути с вдигнат крак, на влизане, хванал се за рамката на вратата, докато го забележат и умират. Казвал е: Утре ще правим класно, въоръжете се добре с муниции и суха храна за три дни – военно положение в гарнизона!

Това означавало да сложат камара с учебници и справочници до себе си, да извадят закуските отгоре на чина и да им забучат джобните си ножчета. Дори да си приказват. Влизал и раздавал на всеки отделен лист с различни въпроси, така, че нямали сметка да си приказват, а и нямало откъде и какво да преписват – нямало го в учебниците. Рядкост са били такива симпатяги-ерудити.

Втора част

По него време едно ново нещастие сполетя свако ми. След Девети нещо обикновено бяха обиските по къщите, блокадите, хайките и други репресии към населението. Имахме и у дома такъв обиск. Влязоха двама войника с пушки, с натъкнати щикове и патрулни ленти на ръкавите, с каски.

Водеше ги наш съсед, офицер – викахме му Героя, че имаше много медали и пръв започваше да се къпе в Дунава, още в началото на март, та до края на октомври, да се калява. На Крум баща му! Съсед, съсед, ама на служба! Разбишкаха цялата къща, особено дрехите – всичко на пода, измачкано, преровичкано по няколко пъти... Та, у свакови често са правили обиски; нали е търговец – за черна борса. Той тъкмо бил продал, на едро, част от стоката си и двете помещения от магазина. Тогава парите бяха огромни – половин лист за заявление, а пачките – колкото прочитна книга. Като захлопали по вратата, натъпкал парите във високата пернишка печка, била уж угаснала. Докато траел обиска, а те и не бързали, печката се подела, затова не й посегнали. Представете си ситуацията: печката гори, никой не бърза!... Един ден свако пристигна с куфар обгорели пачки, които успял да спаси, да търси помощ от татко – касиер в Банката. Помня свако – искаше, в объркаността си, да му целува ръка; всички банкноти с поне един запазен номер, ги признали с нарочен протокол. Но и много изгорели. Леля Дода мъдро рече: То, хора изгоряха!...

Мама и леля Дода си пишеха задължително всяка седмица. В някои от писмата леля слагаше по двеста лева за брат ми и сто – за мене, според харчовете ни. Четях всичките им писма и винаги бях в курса! Бях се уволнил, когато леля ми се залежа; мама отиде да я гледа и не ми разреши да я посетя и сбогувам – да съм я запомнел като жизнена и здрава; че сега на човек не мязала. Леля дала на сестра си за спомен рубиненото пръстенче, което не сваляше, но кой знае как – то пристигна в Русе без рубинчето.

В годините на няколко пъти ходих в тази къща, непознати хора ме пущаха да постоя в двора – вече преграден на две. Всичко е уж същото, а не е! Само киселата ябълка за оцет ме позна и ми се усмихна... е, малко кисело.

Третата ми братовчедка Дача – Йорданка, по мъж Захариева, не

беше красива като сестрите си. С мъжки черти, мургава, винаги във форма, стегната и с вечно мутиращ глас, поради който се прокашляше, сякаш се готви да запее. Устните ѝ бяха присмехулно пресукани, готови да се хилнат. Отрано застажува при батко си Генчо, учи и в София фармация. Носеше ми безброй празни кутийки и шишенца, флакони и пипетки, с които си играех и опиянявах от шаренията на етикетчетата. На отиване за работа, купуваше мляко в квадратно мастилено шише, от пазара до джамията, което по-късно вземах; по правило винаги загаряше от нищетето, което му слагаха – да не личи, че е оводнено. Задължително трябваше да го пия; в устата ми и сега е вкусът му, със сладко от малини. Не ви го препоръчвам!

Дача се омъжи за педиатъра д-р Георги Захариев, завеждащ отделение. Работиха и живяха малко време и в Силистра. Преселиха се в Русе, купиха си жилище и осиновиха едно красиво момченце – Зарко. Роднинската мълва мълвеше, че е син на доктора, поръчал го специално на подходяща булка от Силистра. Приликата – спорна. Доктор Захариев беше висок, пределно слаб, с оплаквания от язва, аскет, отдаден на професията си; с високо подстригана белезникаво-руса косица; едното му око постоянно сълзеше и жестът на лявата ръка с носна кърпа към него беше механичен. Говореше със сладняшо произнасяне на Лъ. Не съм го чувал да се смее, държеше се почтително-протоколно. И двамата починаха сравнително млади. Зарко завърши медицина във Варна, не е бил в полезрението ми. От Нелю научих, че живеел в Гърция, женен за лекарка и просперирал. Дача е пред очите ми – отбивам се в Аптека № 7, обаждам ѝ се с жест; независимо колко клиенти има, излиза и си говорим общи приказки. Обичахме се. А доктора бяхме забъркали в една история. Дъщеря ни Люба, още бебенце, ваксинираха с някаква силна китайска ваксина против едра шарка, неизпробвана у нас. Децата я понесоха, меко казано, тежко – имаше смъртни случаи, други останаха... идиотчета. Да не цитирам имена на известни родители. Детенцето ни се изрина цялото с огромни гнойни пъпки, туриха му картонени шини на ръчичките и краченцата, да не се разчеше. Ревеше неистово и поддържаше висока температура. В Детското-заразно, както винаги, нямало легла, та ги слагали по две; жена ми будуваше на стол и се грижеше, с още една майка, за цялата стая деца. Детето с Люба било с морбили, та прихвана и това. Един кошмар, с перспектива момиченцето ни, ако оживее, да остане с белези за цял живот. Майка ми, ужасена, звъннала на братовчедата, той отишъл на проверка, дигнал гюрултията, нещо пооправили във вътрешния ред. Но комшиятката ни, д-р Лора Ватова, се почувствала

засегната, че я прескачаме като инстанция и ни направи нещо като скандал. Защо през нея, след като сме комшии откак... откак... тя дойде снаха. Хеле, успокой се, след като Мама натопи братовчедата, че уж е проявил самоинициатива, разбрал, че Люба е болна. Можеше и така да се каже! С Лора си се поздравяваме, Любините белези почти не личат.

Толкова по линия на леля ми Дода!

Другият по-голям от мама е брат й, вуйчо ми Васил, известен и като Стоичко. Добрите му качества и лошотиите, при него, са така разчешитени, че ако трябва да го рисувам, черната боя ще дойде повече от бялата. На младини много се обичали с Мама, има ги на много сантиментални снимки, с китари на Кея, пеят в захлас, класически пози в контражурно осветление; докато накрая – тя не отиде на погребението му, а къщите ни са в един двор. Татко не си говореше с него, откак ги помня. Казват – момчетата по правило обичат вуйчовците си. Не правех изключение. В детското ми съзнание – беше герой, силен мъж. Има го на снимки: цял ръст, екип на колхоза, презрамо с венеца на победител, в двете ръце по един луксозен състезателен, френски велосипед – пистов и шосеен; на единия – високо знаме с разни победни ленти-шандарти. Целият изплетен от мускули, с развят перчем, некрасиво, волево, скулесто лице, втръчено в обектива. Заедно с Насито (съученик на мама и баща на Муцара и Грета), с Милко Клайнер (дето ми заточваше ръбовете на кънките) и още двама известни русенски колхозащи, са обикаляли европейските колодруми.

Също е един от основателите на Обществото на мотоциклетистите. На снимката са с кожени дрехи, каскети с огромни очила, на фона на Паметника на Шипка. Все с големи и тежки машини.

Имаше голямо Ателие за велосипеди и мотоциклети – „Стоичко“, на спирка Ягода (Чайка), срещу Мюфтийството – целият ред сегашни помещения, около двайсет метра по тротоара. Беше представител на мотоциклетите Цюндап и ЕнЕсУ, на вело-сипеди – помня Вондер и Бринабор; както и на американските грамофони с големи фунии Калифорния, с нарисувано бяло куче – Куче марка. Даваше под наем – на час, съвсем нови велосипеди. Имаше голяма клиентела. Много от чираците и калфите му после станаха известни вело и мото механици.

Другата голяма страст на вуйчо ми бе ловът. Понеже имаше две дъщери, а не момчета, ме взимаше на лов (докато беше шеф на ловното), като викач – да удрям по храстите, да вдигам зайците.

През 1928 – става ясно, че всички тия скъпи занимания вуйчо ми

Стоичко финансирал с помощта на неграмотността на баща си, издал му пълномощно за отделен, конкретен случай, а използвано многократно и във вреда на упълномощителя. В маминия архив, сега – мой, има нотариално заверено съобщение от бащата към сина, в смисъл, че е: ... използвал бащините чувства и доверие, като е взел пълномощно преди две години и чрез него е продавал имота на баща си, за лична изгода и сключвал сделки, неизвестни нему... и т.н. ...във вреда на интересите му, което остава на неговата съвест. (На това място баща ми процеди: У Стоичката – съвест!)

Така или иначе, Стоичко – с което име е по-известен – е профукал имота на баща си и на практика оставя брат си и сестрите си без наследство. Добре, че преди това баща ми е изкупил, на името на майка ми, част от дворното място, срещу задължения на тъст си, където през 1933 строи къщата ни.

Стоичко е бил физически всеотрядно развит, буен и налитал на бой. По време на Русенската комуна е бил на курсове в София за червени главатарии на спартаковските охранителни отряди. Той е бил русенския червен главатар и като такъв – лична охрана на Найдено Киров. В годините когато си приказвахме, ми разказваше подробно как е лежал под кревата му, въоръжен и с бомби. А на митингите неговите хора, въоръжени с „мирни тояги“ са охранявали шествието и никои не смеел да ги закача. С гордост казваше как предварително сплашвали с някоя и друга строшена глава. Имаше си теория за печелене на избори: никакви мекушавости!

Татко избягваше да го коментира, като виждаше, че се въртя около него. Доста по-късно ми каза, че Стоичката е нечист в отношенията си, че много хора е измамил, а на младини много жени посрамил. Полицията е знаела за подвизите му, а не го е закачала. Никои не го е закачал – винаги е ходел въоръжен. Подозирали са го в двойна игра.

Тия работи ги съпоставих доста късно, вече голям и разумен; а като малък – вуйчо ми беше човекът с многото награди: пълна стая със сребърни фигури на колоездачи, ловци, кучета, венци и купи. В големия студ ринеше сняг по риза, беше сръчен и можеше всичко и бързо да поправи.

След Девети беше несменяем председател на Ловно-рибарското дружество, което е управлявал както си е искал. Имаше много пушки, особено си харесваше една Туловка – надцевка.

Преди години в случаен разговор със Сашо Константинов, приятел на художниците, бивш главен счетоводител на Арда и брат на д-р Мишо

Константинов – и двамата страстни ловци, как стана дума, излезе, че пушката – надцевка била на Сашо. Стоичко я харесал и я потурчил. Това му изляло главата. Сашо чакал година, две, три... оплакал се частно на едни нови, млади и амбициозни кадри от милицията.

Ревизия в Ловното открила афера с въдички! Не излизала някаква сумичка. Какви са били тия кукички, златни ли; вуйчо лежа в затвора, после – на лагер в бахчата на затвора, където сега е хлебозавода. Само, че нямаше хляб и аз съм чакал с часове за свободен хляб, да му ги нося по пет-шест до там. С купони хлябът беше петнадесет лева, а свободният – по осемдесет. През това време пламна, дали случайно, работилницата му с всичката стока и изгоря, без да има застраховка. Вуйна ми, разкошен човек, получи удар и докараха вуйчо с белезници да я изпроводи до последното ѝ жилище. Разбира се, изключиха го от партията, взеха му пищовите и пушките. В махлата се коментираше, че най-после си е намерил майстора и са го изработили.

Само вуйна Олга си ми остана Вуйна, щото вуйчо след нея се събира с две жени, дори с едната живя четвърт век, но устата ми не се отвори да ги нарекат Вуйна.

Сега, като гледам снимките, виждам какво благородство и аристократизъм излъчва лицето ѝ. Тя е от рода Диолеви. Въпреки деспотичния характер на вуйчо и нетърпящия възражения климат в семейството им – сияеше лъчезарна, а смехът ѝ – на талази, на талази, по гамата нагоре и надолу. Дъщеря ѝ Лиляна е наследила този смях, който счупва всички бариери при общуване и е желан гост във всяка среда. Вуйна ми беше слаба и жилава, страхотна домакиня, а торгите ѝ бяха повод да се навъртам около нея. Беше зиморничава, което не ѝ пречеше да ходи все леко облечена, подпъхнала длани под мишница и тракаща зъби. С мама се обичаха, имаха общи спомени.

На Андреевден беше доста студено; Мама сварила надвечер царевича със захар; разговорът върви около това – с царевично зърно ли ще нараства денят или с просено. Дойде вуйна, по чехли, по съседски, на раздумка. Беше ѝ се събрало много: и двете ѝ дъщери бременни, вуйчо в затвора, дюкянът му изгоря. И все пак намираше сили да се смее за нещо си – това беше последното ни виждане. През нощта извикаха баща ми при нея. Той ѝ склопил очите. Инсулт. На петдесет почина и брат ѝ, художник – Димитър Диолев. Покрай братовчедките ми и за мене – вуйчо Митко. Преселиха се в София; работите им с „Цветарска индустрия“ вървяха добре. Купили спортна кола Аеро; както шофирал вуйчо Митко по Царя и получил удар. Синът му, също Митко, го прихванал и поел

управлението. Разказа го на изложбата ми - '91. Помня Митко Младши от тях години. Много висок, с кожено дълго палто, мека шапка и пичовски мустачки. Впоследствие винаги съм го оприличавал на Уолт Дисни. Беше икономически директор в Киноцентър Бояна. Почина на около осемдесет, тази пролет – нелепо ступен крак и емболия. Върнал се от гостуване при дъщеря си в Канада.

Катя и Димитър Диолеви са първите професионалисти, забелязали художника в мен. Вуйчо Митко беше едър, с гола глава и доста пръсти на ръцете му липсваха. Като малък човъркал патрон с гвоздей. Натякваха ми го, щото по него време, като военно, патрони се търкаляха навсякъде; и ние – децата бяхме изкушени. Вуйна Катя, пищна красавица, с дълга, оксигенирана, направо златна коса, се носеше екстравагантно, по модата. Виждам се – седнал на коляното на вуйчо Митко, той ме обгърнал с ръце и ме кара да рисувам разни неща. После аз го карам. Боичката – странно прищипана, като от щипка на рак (и палеца липсваше), в дланта му, а какви работи излизаха на листа само!

Вуйна Катя ни посещаваше винаги при идванията си в Русе и се интересуваше докъде съм я докарал в занаята. Последните пъти – изкривена под прав ъгъл в кръста, с тежък бастун, но като седна – си беше същата изрусена и гримирана светска дама. Бях вече стабилен художник, със самочувствие, знаех си цената. Дълго и мълчаливо разглежда картините ми, рече тихо: Как само щеше да се радва вуйчо ти Митко! Канеше ме на гости, в София, така и не отидох. Беше починала, като се лутах да търся входа на апартамента им, в центъра, срещу Министерството на културата, над големия магазин за обувки. Искахме да купим картина от Димитър Диолев за Фонда на Русенската галерия, да допълним представянето му, но синът му отказа.

За добро държане, пуснаха вуйчо Васил преди срока. Не беше променен; тананикаше си:

Слънце пекна – зайче клекна!
Пушка пукна – зайче хукна!
Риба шука – ела тука!
Ако може – дай Боже!

Зае се да чисти изгорелите части, да изрови нещо за пари. Помагаш му, при неодобрението на Татко. Голямо търкане търках – де от ръжда, де от изгоряло; от училище – при него в бечовата стая, станала на работилница. Попивах всичко. Ако си мисли някой, че сглобяване на

велосипед от различни части е проста работа... Боядисахме го, турихме му гуми и – вуйчо ми отказа да го пробвам. След толкова черна работа по него: Кажй на баща си, да го купи! Осемстотин лева! На витрината на Спортния магазин имаше Диамант и Мифа, луксозни – по хиляда лева. А този – без име, калници, фар и багажник.

Верен на нрава си, вуйчо Васил ни сервира и други радости. Като построили къщата ни, съборили старата и вуйчови живяли у нас. Мама, с мек характер (Брат ми е, все пак!), разрешила да си построи къща до нашата, като след време да ѝ изплати половината двор. След регулацията на квартала, баща ми изкупил от съседите парчети двор, оказали се в нашия парцел, т.е. – вуйчовия; нотариалните актове си ги имам в архива за спомен. Разбира се, вуйчо никога не платил нищо за двора; след два̀сет години си извадил тайно нотариален акт, поради давност, сякаш е без стопани. Мама се разтрои от това, но не разреши да се съдим – какво щели да кажат хората!

Как и аз спрях да му говоря:

През шейсет и седма държавата-партия направи реверанс към най-верните си хора: с постановление раздаде, пардон – разреши на директорите, председателите на текезетата, партийните секретари и прочие управленци, да закупят на безценица служебните Волги, под предлог – подмяна на авто-парка. Бях правил в Щръклево музей на Светлоструй, познавах председателя Злати Мицов, знаех, че току що си беше купил Шкода 1000 МБ, а Волгата на стопанството беше почти нова. Имах шофьорска книжка още от ученик, бях започнал да печеля от приложна работа, а колата в такива случаи не е лукс, а необходимост. С колегите Петър Попов и Никифор Цонев наехме да проектираме Музея на Освободителната война в Бяла и ако се уредеше и да го изпълним, щях да ползвам техните аванси. Мицов беше в Москва и купих колата чрез юрист-консулта им Георгиев, уж – шушумига, а ме ошушка по всичките си адвокатски тертипи; измисли разни лихви и комисионни и дигна цената с една трета. Борчлясьх, но нали имам кола! На всичкото отгоре шофьорът на текезесето – Пенчо, пишеше се приятел, а подменил части, колелета и прочие. Карал я без километраж – да не се навиват километри и кой знае с каква скорост; докато беше чистичка, като извадена от кальфка, я получих с размазани мухички. На два̀сет и седем хиляди километра правих основен ремонт със смяна на колянoв вал, ризи и бутала. Хващам се – пиша странични работи, само и само да отдалеча това, което се чудя – как да разкажа! Не трябваше да пиша в Уговорката, че ... истината... и прочие.

Та, купих колата; докато свикна с нея, ставах сутрин рано, още нямаше движение и тренирах. Най-често с Мама; приказвахме си, беше ни хубаво. Колата си знаеше пътя – до Щръклево, чудо асфалт. Като се почувних, с Миленка предприемахме и по-дълги хайманлъци; бензинът само двайсет и пет стотинки. Шкодичката – тогава нещо ново, блестеше в автопейзажа на шосетата; модерен дизайн, чрез закупени лицензи от Фолксваген, на фона на тромавия и недоद्याлан Москвич; уж Пинин Фарина, дизайнерът на Фиат бил пипал по него. От мерак лъсках всяка пращинка, не можех да се нарадвам.

Лъсках фаровете с гюдерията, като излезе вуйчо Васил и изрече няколко похвални слова за отношението ми към поддържане на техниката. Разнежен и спомнил си как ме е возил с мотора си два-три пъти като дете, какво ми щукна, поканих го на разходка с колата. Миленка беше нагласила и закуски, за сред природата.

Колата си знаеше пътя, пое към Щръклево; на летището направихме тур за овации пред току що пристигнали пътници; поех към Нисово. Колегата ми – Попето си беше купил там лятна къща. Нисово е голяма красота. Изведнъж от високото, със спирала се смъкваш до нивото на Лома, между красиви скали, красива каменна воденица и амфитеатрално разположени къщи. Помотяхме се из селото и – обратно. На излизане, спиралата свърши, бяхме вече над селото и пред нас пътят – вече прав, но нагоре. Вуйчо ми се беше умълчал. Помоли да спрем и слезе. Помислих, че иска да се облекчи. Гледаше надясно – едно неравно поле, пусто, тук-таме храсталаци. След години огромни машини го риголваха и изравниха за залесяване. Сега мястото е силно променено. Вуйчо стоеше като отнесен, нямаше го при нас.

– Да не ти е лошо?

– Н-н-е! – посочи навътре в полето. – Там... след Девети... разстрелвахме... гадовете! – Сякаш ме халоса под лъжичката. Спогледахме се с Милена.

Нямам спомен – как се прибрахме. Мислех си за леля Янка Дюлгерова (красивата къща до Операта), имаха железарски дюкян „Братя Дюлгерови“, срещу училище Отец Паисий. На седемнайсти септември позвънили непознати лица, казали на чичо Митко да не се облича, само за справка и... още не се е върнал. Бяха акрани и приятели с вуйчо...

Вкъщи не се изненадаха. Говорело се за тая му връзка с черните дела на властта.

– В мътните години, ако имаше някой, някакви лични сметки за уреждане... дългове да плаща... – не довърши Татко.

– Способен е на това – зададено рече Мама.

Междувременно – настъпиха политически промени. Стоичко излезе, че е пострадал от Култа, бил репресиран и го реабилитираха. Върнаха му ордените и партийния билет. Обаче нещо му стана и без никой да го товари с обществени задачи, тръгна да пише оплаквания и доноси за живущите в района. Техничката от Архитектурния отдел се оплака, че я заринал с адреси: къде имало строителни материали по тротоарите и не са почистили тревата или небоядисали оградата. На Кварталния му беше дошло до гуша от сигнали за нарушаване на обществения ред, кой какво казал или кого напсувал.

Бях чукал калника на Шкодичката и загрижено го оглеждахме пред къщи; съученикът ми от Техническото, Петко Сачев, катаджия, чакаше със служебната кола с буркана, съседа ни Слави Пинтев, по-старши катаджия, да се наобядва. Вуйчо ми, какво ли си е помислил, се появи и поверително доложи:

– Другарю милиционер, арестувайте го! Махлата е пропищяла от него! Всеки ден прави катастрофи, мачка невинни хора!

Петко, шегдажия, веднага влезе в тон и отсече авторитетно:

– Точно затова съм дошъл, да го задържа!

През седемдесет и трета, като се върнахме от художническия пленер в Унгария, беше вече починал. Доколкото зная – не остави нищо на двете си дъщери и четиритях внуци. Всичко – на третата му жена, която го търпя до края. Един ден видях красивите отличия, ценни купи, чуждоземни посребрени фигури с мраморни постаменти – безжалостно изпочупени в уличната кофа за смет. Не биваше!

Трета част

Голямата дъщеря на вуйчо – Лиляна (род. 1927) и сега, на тази възраст, е цветуща жена, висока, руса и все така общителна. Изключително жизнена, за нея няма униние; ако спомене нещо в този смисъл, ще е с голяма доза шега – обикновено тя ще е на прицела на шегата си.

Като девойка свиреше на акордеон модните тогава романси, навъртахта се зализани хубавци – стоката качествена, в родата все сме такива! Като бригадирка в Хаинбоаз се залюбва с един кльощав, но с голям пишов другар, който рецитирал с часове пролетарски поети. Според тях си: били най-красивата двойка в бригадирското движение. Ожениха се малко преди да „приберат“ вуйчо. Съвсем по същото време и сестра ѝ Дора – Годорица, на баба ни, се ожени след много разправи и семейни скандали, почти още ученичка, за много по-стар от нея – Марко, политически офицер; след съкращенията – платен партиен секретар. Двете семейства, като боготворящи всичко идващо от СССР, си кръстиха децата със съветски имена: На Лиляна – Светлана и Олег; на Дора – Наташа и Володя; под недоумяващите погледи на родата.

Майка ми имаше слабост към Лиляниния съпруг Христо, кръсти го Ицетоналеля, че бил такъв русичък, слабичък, със златни очилца. Това име си остана за бърз опознавателен белег. Двамата работеха във фабриката „Гатю Станев“, после прекръстена – „Найден Киров“; Лиляна, като по-приказлива – телефонистка, а Ицетоналеля – икономист – казваха, че бил кадърен. Обществена тайна беше, че и двамата пошавваха, та като израстнаха децата, се разведоха по европейски, без да се кепазят взаимно и си запазиха приятелството. Тяхната работа стана като по сценарий на американски филм, с хеппи енд: Лиляна се ожени за бивше гадже, също Христо, софийски ерген с апартамент и добре обезпечен; бивш офицер – май нещо специално; чрез него всички взеха софийско жителство, тогава не беше лесно; и я глези като принцеса. Ицетоналеля се ожени за съученичката на дъщеря си(!), музикален редактор в телевизията, с разработена денонощна тайфа, където му дадоха партизанското име – Ричи. Светлана получи як финансов гръб от двама бащи; Олег – протекции за офицерството си – първо като политофицер, после като деполит. Е, имаше и негативи: преди Ицетоналеля пушеше като кумин; в новата тайфа – като два кумина; отрязаха му единия бял дроб, пришиха му едно бащинство; и си отиде кротко, като остави апартамент – повод за

няколко съдебни дела. Светлана по едно време, за баланс в рода си, скачаше в сини митинги, май се поувори. Гледам – споделят си с дъщеря ми житейски опити. Искат да навакват.

Дорини са ми по-встрани. Марко почина поради възраст, остави достойна партийна смяна – Володя, чието име се спряга с ритуали по Бузлуджа и прочие красоти в частния (партиен) бизнес. За Наташа не зная подробности, но зная двете й красиви щерки.

Общо взето, двете ми братовчедки, с добро чувство за хумор се саможудалкат, че са две червени бабички, загрижени за пенсионерското си оцеляване.

Иска ми се да вмъкна няколко реда, за още един техен, а покрай тях – и уж мой вуйчо, брат на майка им – Тодор Диолев и жена му – вуйна Мая, австрийка. Тошката, както го наричаха всички, се обръщаше към същите тези всички с: „Хей, болшевик!“, придружено с непочтително хихикане и то неколкократно. Беше сух и върлинест, постоянна мебел на: Аперитив Славяни и Боцмана, може и на Старата круша и Коми-тата, но не по-далече от махлата. В редките мигове, когато не е на горните адреси, значи ще е по свързващите ги улици, с трилитрова плетена дамджанка. Тошката и вуйна Мая бяха работниците в Цветарска индустрия. Наблюдавал съм ги с часове, как от восьък, бобени боядисани зърна, разни дантелки и прочие, с помощта на ръчно правени пресички, произвеждаха впечатляващи и мъчно разпознаваеми изкуствени цветя. Живееха при сестрата на Тошката, леля Мара – майка на Владо Маринов.

Владо Маринов расти малко разглезен, единствен син на военния лекар – генерал д-р Владимир Маринов, шеф на наборните комисии; поради което не ходи войник. За компенсация отрано съзря полово като заживя скандално, с много по-възрастната, голяма певица Пенка Маринова. Като улегна и насъбра опит, се ожени за миниатюрната brunетка – балеринката Емилия, осиновена, отгледана и изучена от балетния педагог и завяхнал агресивен обратен – Асен Манолов. Колко е продължил този идиличен брак, неznam, но веднъж Владко ми гостува, вече женен за съученичката ми Тодорка. Беше шеф на Софийски летищен комплекс и русенци, има-няма билети на гишето, си летяха до Русе – особено когато имаше такава вътрешна авиолиния.

Ред е на вуйчо ми Колю. Най-младия и най-красивия от тях. С това най се привършват плюсовете в оскъдната му биография. Като съвсем малък пада надолу от Кея, строшава си лошо крака, неук костоправач му го намества лошо и остава сакат. Мъчително си замяташе крака. Това му оказва влияние и на психиката. Беше стеснителен и учил само до

четвърто отделение. Намирал радост и утеха около конете и каруците на баща си. Това си му остана до края на живота – каруцарлъка. Любимото му място бяха конските пазари. Изглежда не го е бивало много, щото на два пъти лежа в затворите за криминални дела – фалшиви интизапни билети, за прекупени от цигани коне – като наивник, него са топили... След като брат му го лишава от наследство, Мама (Нали съм му сестра!) го прибра в бечовата стая, къrpеше го, переше го и винаги му оставяше топла храна. Не помня защо – всички му викахме Тавариша. Като стана на пенсионна възраст, а ние се намножихме, брат ми го уреди в дом за стари хора. Отвреме на време ходехме на свиждане – той мълчеше и бързаше да се прибере при апайте си. Бяха доволни от него, че бил работлив. Помня серкметата, които плетеше (занаят изпедепцан от панделата) и, че запуснат на нищо не приличаше; обръснеше ли се, с риза на баща ми – ставаше хубавец. Желязната му житейска максима беше: „Пикай им на главите!“

За по-специални, достойни за Поменика, мамини братовчеди нямам ярки спомени. Все едни сиви, угрижени хорица, държачи на традициите, уважителни по календарните празници и роднинските взаимоотношения. Толкова сиви, та Мама им се струваше човек от друго тесто и за всичко се допитваха до нея. Вкъщи беше върволик от дошли да се душеизприкажат, оплачат от едикого си – а след малко другите, от другата страна. Знаех много серии от този сериал, а много от героите не можех да понасям.

Така научих за хорската лошотия, ходове и интриги.

Възможно е, описвайки татковите братовчеди, някой да е бил мамин; например Парко от Прова-дия – разбира се, че е по майчина линия! Като се видим там – Горе, ще приседнем на някое облаче и ще се доизясним. Време за това ще имаме бол-бол, а и облачета – дал Господ!

Тука ми се иска да вмъкна нещо за Моите лели! Това са някои от съученичките на Мама, с които си поддържаха приятелството до живот. Мисля, че Мама не би имала нищо против, нито би се изненадала. Как през целия им живот нищо не е помрачило връзката им; как клюка, някое несъответствие във възприятията им или кой знае какво друго, не е хвърлило сянка и поне тонинко да ги е разделило – остава си тайна за мене, вече от висотата на тази ми възраст, който знам – как в миг се разпадат десетилетни солидни приятелства!

Ето я абитуриентската им снимка – 1923 г. VIII б, сега дванайсти клас, на Девическата гимназия – Русе. Божеее, колко са млади и хубави! Допреди години можех да назова по име повечето от тях, срещаш ги по

улиците, поздравявахме се; бяха майки на моите връстници: на Данчо Кавръков, на Любен Големанов, на...

Девици с дълги тъмни поли и моряшки блузи с големи, четвъртити моряшки яки. Някои – по-смели, нали са абитуриентки, вече без барети! Ето я майката на Роберт Попиц, кръстила го е на Робертколеж, където продължила образованието си (Роберт като прочете това, отрече – дядо му бил също Роберт). Леля Дорчи – още оттогава с изхвъркналите си базедови очи; съпруга на домашния ни лекар и военен фелдшер, чичо Митко; тормозещ ме с безкрайните съгреващи компреси, тогава на мода: твърда гутаперча, парещи мокри бинтове и нагънати вестници. Заприличваш на Ерих фон Щрохайм, с вратната протеза, от филма Великата илюзия; ами вендузите... и инжекциите...

Тази, русата, с лице като слънчице и очи на ескимосче, с плитките завързани отгоре – е Танти Пе-тя, повече от сестра на Мама. Мъжът ѝ, чичо Сенко – Константин Николов, електротехник, имаше магазин за електроуреди – недостижимо скъпи за чиновническия ни доход. Татко и чичо Сенко, се обръщаха един към друг, с Шльоко. Ето една снимка, надписана:

На милото семейство Шльокови... така и така... от обичащото го – семейство Шльокови.

Ех, как весело си живеехме!

Снегът – син, скърца; луната – жълта, жълта; един зад друг крачи нашето семейство, стъпка в стъпка; всеки носи по нещо. На ушите ми обеци – два чатала пердашени суджуци. Отиваме на гости! Ако не ние у тях – те у дома! Нямахме телевизия; имаше сладки приказки с разни игри. Често бяха леля Вичи и чичо Тошко. Нямаха деца. Тодор Дашков, директор на Мъжката гимназия, известен литератор, критик и писател, като пенсионер оглавяваше Просветна инспекция в следвоенната Шуменска област (в Русе). Тримата мъже, с различни професии, различни като характери – взаимно се допълваха, уважаваха и прекарваха възможно всяко свободно време заедно. Заедно – и с половинките си.

Чичо Тошко обичаше чашката – толкова, колкото и аз сега. По повод някакъв, с дрезгаво чаровен глас припяваше – Чукни чашка по челце – не се опъваше за повторения; казваше, че при всяко чукване по челцето, трябва и да се сръбва, инък било грехота!

Пушеше много и суровите три съдници решиха, че ракът, дето го отнесе, бил от това!

Малко преди да се залежи, леля Вичи ми подари познатия от детството ми немски стъклен комплект, релефно орнаментиран с гроздове и

лозници: еднолитрова гарафа, с три гарафки – по четвърт литър. В радостта и смущението си, глупаво попитах – къде е четвъртата четвъртина. Леля Вичи ме изгледа и на свой ред запита – а имало ли е четвърти; и запрегва пръсти: чичо ти Тошко – един, чичо ти Сенко – двама и Татко ти! Трима! Четвърти нямаше, както и ние сме само три!

Леля Вичини имаха лозе, където сега е КАТ. Ходеха с магарешка каручка. Къщата им е в Офицерския квартал – до Столарското училище. Сега е абсурдно да си представиш, как се отваря красива метална градска порта и излиза... магарецата Мара, със сламена шапка, пробита за двете и дълги уши. Тогава това бяха жигулитата. Мерцедесите – файтоните...

На абитуриентската снимка е и едно черничко девойче – леля Зарка. Майка на Митко Рътката; рано овдовяла и все в черно.

Лелите веднага след войната, се включиха в Женското движение – „Славянка“, което после властта политизира в „Осми март“ и прилепиха към българо-съветската дружба. Организираха Кампания за спасяване от глад на румънски деца. Посрещаме ги на пристанището; идваха с понтон, теглен от катер. Голи – покрити с вестници; протягаха ръце и просеха мамалига. Лагеруваха в училище Христо Ботев (сега дом Майка и дете – без татковци). После там настаняха югославските деца без родители; по-големи от мене, на полувоенни начала и – с униформи.

Маршируваха и пееха:

Три слънца в небето греят:
Сталин, Тито, Димитров...

След години пеехме същата песен, променена:

... Сталин, Дупка, Димитров...

След още години:

... Дупка, Дупка, Димитров...

И след още-още:

... Дупка, Дупка, Дупка... Три и повече дупки...

Всяко семейство си имаше негово югославянце, което вземахме в събота и неделя вкъщи. Нашето – Новак Симич от Валево. На танти

Петя – Зоран, на Вуйна Олга – Драго. Бяхме все заедно. Като си заминаваха – голям плач. Новак заяви, че ние сме му семейството и не можеха да го откопчат от Мама.

Връщаха писмата ни. Дупка!

Лелите създадоха училищни трапезарии, набираха средства от бу-би, от вечеринки, томболи, сладките сами правеха, дефектните: хам-хам. Мама нямаше къде да ме оставя – мъкнеше ме с тях. Знаех успехите и грижите им. Лелите ме глезеха, бях им куриер и момче за поръчки. Те наредиха и Първата ми изложба с детски рисунки – в Болницата, където ходех да навивам изпраните бинтове.

Сякаш се чувам, като викам (като куриер) под един прозорец със саксии мушкато, на ъгловата къщичка на Кея и Ильо войвода:

– Госпожааа Линковаа, лельо Линковааа, Мамаа казааа да ти кажааа – в триии часааа дааа стеее у леляя Кушкааа...

Сега не мога да преценя точно – Аз участник ли съм в (от) Женското движение след Войната... или напротив... оставям на биографите ми да решат.

КРАЙ

© Велимир Петров

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11609>]